

Напрями стимулювання економічного розвитку територіальних громад в умовах децентралізації

У статті визначено та досліджено основні напрями стимулювання підприємницького середовища територіальних громад в умовах децентралізації. Акцентовано увагу на основних цілях стимулювання підприємницького середовища. Визначено чинники конкурентоспроможності територіальної громади. Виділено основні інструменти формування підприємницького середовища на території громади, серед яких: встановлення місцевих податків і зборів та їх адміністрування, розпорядження комунальною власністю, землекористування та плани розвитку земель, а також права культура органів місцевого самоврядування. Розглянуто окремі інструменти формування підприємницького середовища: встановлення місцевих податків і зборів, повноваження громади у сфері управління землями. Досліджено особливості встановлення майнових податків в окремих територіальних громадах в Україні. Розглянуто дослідження польських економістів стосовно особливостей адміністрування місцевих податків у гмінах в умовах децентралізації.

Ключові слова: територіальна громада, підприємницьке середовище, місцеві податки та збори, управління земельними ресурсами, децентралізація.

Постановка проблеми. Основною метою реформи децентралізації є «формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян» [1]. Тобто ціллю реформи місцевого самоврядування є не перерозподіл повноважень і фінансових ресурсів, а вміння територіальних громад ефективно розпоряджатися наявними ресурсами та можливостями для розвитку території.

Проблемою розвитку місцевого самоврядування впродовж усього періоду незалежності України було домінування короткотермінових інтересів і відсутність стратегічного бачення розвитку громад. Питання перспективи економічного розвитку таких адміністративно-територіальних формувань у довгостроковому періоді відійшло на другий план. А проблема низької якості комунальної інфраструктури та нерозвиненості технічної інфраструктури в сільських територіальних громадах стала причиною концентрування підприємницьких структур на території великих міст і промислових центрів, де бізнес-клімат порівняно сприятливіший. Відтак на сьогодні рівень підприємницького середовища в територіальних громадах (зокрема у сільських і селищних) низький. Це стосується і більшості ОТГ, які, отримавши додаткові фінансові ресурси і повноваження, землю та об'єкти комунальної власності «в одні руки», усе ж не спроможні ефективно використовувати наявні ресурси для розвитку підприємництва на своїй території. Водночас фінансова спроможність громад прямо залежить від функціонування на їхній території суб'єктів господарювання, які є основними платниками податків до місцевих бюджетів.

Аналіз останніх досліджень. Питанням дослідження стимулювання економічного розвитку територіальних громад як суб'єктів управління соціально-економічним розвитком присвячені праці таких учених, як З. Варналій, І. Вахович, М. Гапонюк, О. Зарубіна, І. Камінська, М. Козоріз, І. Луніна, І. Сторонянська та інші. Водночас у вітчизняній науковій літературі недостатньо дослідженими є питання, пов'язані з розвитком підприємницького середовища територіальних громад в умовах системних трансформацій в економіці та державному управлінні з урахуванням положень і завдань реформи місцевого самоврядування, серед яких передовсім імплементація на місцевому рівні інструментарію управління економічними процесами.

Метою статті є визначення та обґрунтування основних напрямів стимулювання підприємницького середовища територіальних громад в умовах децентралізації.

Основні результати дослідження. Основним напрямом формування підприємницького середовища територіальних громад є подолання проблем для залучення на їхню територію суб'єктів господарювання, тобто визначення та позиціонування громади як просторової бази для розміщення підприємницьких структур, стимулювання підприємницької активності жителів громади, а також залучення інвестицій на територію громади (цілі стимулювання підприємницького середовища визначено на рис. 1).

Рис. 1. Цілі формування підприємницького середовища територіальної громади
Розробка автора.

Дослідження особливостей розвитку територіальних громад, які формують середовище для залучення на їхню територію інвестиційних ресурсів і підприємницьких структур, дозволяє назвати основні чинники їх конкурентоспроможності: геопросторове розміщення, рівень розвитку технічної та комунальної інфраструктури, наявність і кваліфікація трудових ресурсів, місцевий бізнес-клімат, особливості формування попиту в населення, особливості функціонування органів місцевого самоврядування (рис. 2). Водночас конкурентні переваги територіальної громади для окремих підприємств суттєво відрізняються, що залежить від сфери здійснення економічної діяльності, рівня розвитку підприємства та його внутрішньої політики.

Органи місцевого самоврядування як суб'єкти формування підприємницького середовища на території громади мають різний вплив на забезпечення чинників її конкурентоспроможності.

Тому постає питання визначення основних інструментів формування підприємницького середовища, серед яких можна виділити п'ять груп:

- стабільна і прозора фіскальна політика, сформована в межах повноважень органів місцевого самоврядування;
- ефективне розпорядження комунальною власністю;
- землекористування, яке спрямоване на зменшення юридичних перешкод у сфері розпорядження;
- плани розвитку земель, які б точно визначали правила просторового управління, виражаючи концепцію соціально-економічного розвитку, яка була прийнята та виконується;
- правова культура органів місцевого самоврядування та посадових осіб, сприятливі наміри щодо інвесторів, ефективна та компетентна співпраця з ними.

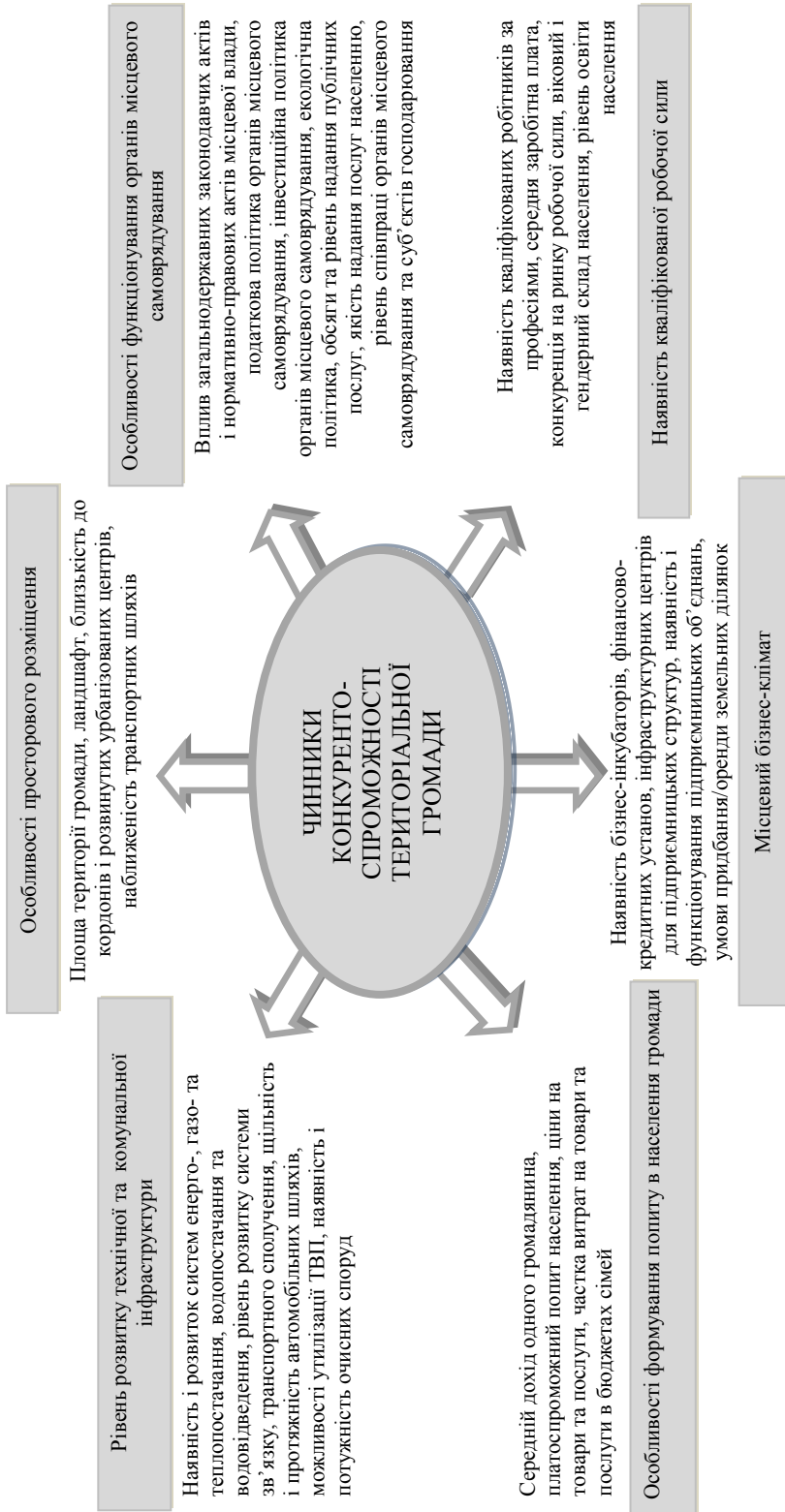

Рис. 2. Чинники конкурентоспроможності територіальної громади

Розробка автора.

Існує багато інструментів, які можна застосувати під час формування підприємницького середовища. Найважливішим є питання їх ефективного «поєднання» для створення довгострокової, послідовної політики підтримки підприємництва. Стабільність забезпечених органами місцевого самоврядування умов та ефективність застосовуваних інструментів також визначаються як основний елемент формування підприємницького середовища, на що звертають увагу західні економісти. Вони стверджують, що органи місцевого самоврядування доволі рідко застосовують наявні інструменти для підтримки розвитку підприємницького середовища у довгостроковій перспективі, здебільшого через об'єктивне обмеження бюджетних ресурсів [2]. Водночас відсутність цілісної політики на рівні громади може бути обмежувальним чинником ефективності використання інструментів стимулювання підприємництва.

Основними інструментами формування підприємницького середовища на території громади є встановлення (у межах законодавства) місцевих податків і зборів, а також повноваження громади у сфері управління землями.

Щодо встановлення місцевих податків і зборів на рівні органів місцевого самоврядування територіальної громади, варто звернути увагу на висновки польських економістів, які дослідили вплив місцевих податків на розвиток підприємницького середовища в окремих гмінах в умовах фінансової децентралізації у Польщі. Було зроблено такі висновки:

1. Найчастіше причиною зниження податкових ставок і встановлення податкових пільг є бажання місцевого самоврядування стимулювати підприємницьке середовище. Проте гміни зі зниженими ставками місцевих податків не розвиваються швидше і динамічніше. Навпаки, гміни, які залучили на свою територію інвесторів (наприклад, Тарново Подгурне, Кобежице, Неполоміце), використовують максимальні ставки та не вводять жодних податкових пільг [2].

2. Зниження лише ставок окремих місцевих податків характеризується меншим впливом на формування підприємницького середовища, ніж у випадку побудови системи спільного застосування податкових пільг, зниження податкових ставок і відстрочки податкових платежів [2].

3. Високі, проте стабільні, податки є менш шкідливими для формування підприємницького середовища на відповідній території, ніж нижчі податки, розмір яких часто змінюється. Найважливішим фактором ефективності місцевих податкових стимулів є прозорість податкової системи та орієнтація на довгострокову стабільність, а не лише «політика податкових ставок» [3].

В Україні в умовах встановлення на рівні територіальної громади місцевих податків і зборів Податковим кодексом України визначено (ст. 10): обов'язковими для встановлення місцевими радами є єдиний податок і податок на майно в частині плати за землю та транспортного податку. Щодо податку на майно в частині податку на нерухоме майно, відмінного від земельної ділянки, а також збору за місця для паркування транспортних засобів і туристичного збору, місцеві ради самостійно (у межах повноважень) вирішують питання їх встановлення – вони не є обов'язковими для запровадження.

Окрім того, Податковим кодексом визначено: до повноважень органів місцевого самоврядування належить також і визначення інших аспектів справляння місцевих податків і зборів. Органами місцевого самоврядування ухвалюється рішення про встановлення місцевих податків і зборів, у якому обов'язково визначаються об'єкт оподаткування, платник податків і зборів, розмір ставки та податковий період, а також можуть бути передбачені податкові пільги в межах, визначених Податковим кодексом.

Рішення про встановлення місцевих податків і зборів офіційно оприлюднюється відповідним органом місцевого самоврядування до 15 липня року, що передує бюджетному періоду, у якому планується застосування встановлюваних місцевих податків і зборів або змін (плановий період). В іншому разі норми відповідних рішень застосовуються не раніше початку бюджетного періоду, що настає за плановим, а в визначеному бюджетному періоді встановлюються мінімальні ставки обов'язкових

для встановлення місцевих податків. Щодо плати за землю, застосовуються ставки, які діяли до 31 грудня року, який передувє бюджетному періоду.

Важливим аспектом встановлення місцевих податків і зборів є надання пільг. Ознакою податкових пільг є їх зв'язок з іншими елементами податку, що є передумовою їх різноманіття та форм прояву. На основі цього можна виділити основні види податкових пільг:

- звільнення від оподаткування певних категорій платників податку;
- виключення з об'єкта оподаткування певних його елементів;
- зменшення бази оподаткування (встановлення неоподаткованого мінімуму / максимуму бази оподаткування, виключення з бази оподаткування сум, визначених законодавством);
- зниження податкових ставок;
- застосування спеціального методу обліку податку;
- зменшення суми відповідного податку до сплати через виключення певної її частини (для прикладу, застосування податкового кредиту для забезпечення стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності);
- збільшення податкового періоду.

Для прикладу, при встановленні на території громади податку на нерухоме майно, законодавством звільняються від оподаткування квартири або їх частки до 60 м², житлові будинки – 120 м². З урахуванням зазначеного органи місцевого самоврядування встановлюють пільги з податку, що сплачується на відповідній території. Пільги для фізичних осіб визначаються виходячи з їх майнового стану та рівня доходів, для юридичних осіб – залежно від майна, яке є об'єктом оподаткування. Пільги не застосовуються, якщо площа об'єкта оподаткування перевищує п'ятикратний розмір неоподаткованої площі, та у випадку, коли власник об'єкта використовує його з метою одержання доходу.

Ставки податку на нерухоме майно також встановлюються за рішенням місцевої ради у розмірі, що не перевищує 1,5% розміру мінімальної заробітної плати. Водночас Податковим кодексом передбачено: при встановленні ставки податку органами місцевого самоврядування має враховуватися розташування (зональність) та тип об'єкта нерухомості.

Органи місцевого самоврядування по-різному використовують можливості встановлення податку на нерухомість. Якщо звернутися до практики визначення ставок податку в обласних центрах Карпатського регіону, можна виділити зовсім різні підходи (табл. 1).

Найвищими ставками податку на нерухомість характеризується м. Львів. За основу при оподаткуванні для юридичних осіб взято розташування об'єкта оподаткування. За таким принципом встановлено ставки цього податку і в м. Ужгороді. В Івано-Франківську, окрім зональності, враховано також тип об'єкта оподаткування. Натомість у м. Чернівці ставка оподаткування різниться лише для фізичних осіб за площею об'єкта оподаткування.

Як видно, при встановленні податку на нерухоме майно органи місцевого самоврядування мають широкі повноваження. Попри це, рішення міських рад міст, досвід яких проаналізовано, датуються 2016 та 2017 рр., що свідчить про відсутність стабільності при встановленні податку на нерухоме майно.

Аналогічно, органи місцевого самоврядування мають повноваження щодо встановлення плати за землю. Для прикладу, у м. Львові основною ставкою при оподаткуванні платою за землю є 1% нормативної грошової оцінки. Попри це, є об'єкти, які оподатковуються за значно нижчою ставкою – 0,03% (сільськогосподарські угіддя для багаторічних насаджень, земельні ділянки, зайняті житловим фондом, автостоянками для громадян, гаражно-будівельними, дачно-будівельними та садівницькими товариствами тощо). Високі ставки плати за землю встановлені для земельних ділянок на територіях і об'єктах природоохоронного, рекреаційного та історико-культурного призначення, які використовуються не за функціональним призначенням (1,5-7,5% нормативної

Таблиця 1

Особливості встановлення ставок податку на нерухоме майно міськими радами міст
Карпатського регіону

Місто	Визначення ставок			
	для фізичних осіб	для юридичних осіб		
Ужгород	0,4% – для об'єктів житлової нерухомості; 0,2% – для об'єктів нежитлової нерухомості	0,4% – для об'єктів житлової нерухомості; Для об'єктів нежитлової нерухомості – залежно від зони розташування об'єкта: 0,4% – I зона; 0,5% – II зона; 0,6% – III зона		
Івано-Франківськ	0,5% МЗП – для об'єктів житлової нерухомості. Для об'єктів нежитлової нерухомості, % МЗП:			
		I зона	II зона	III зона
	Будівлі готельні	1,0	0,8	0,5
	Будівлі офісні	0,8	0,5	0,3
	Будівлі торговельні	1,0	0,8	0,8
	Гаражі	0,3	0,2	0,1
	Господарські (присадибні) будівлі	0	0	0
	Підвали в багатоповерхових будинках у власності фізичних осіб, які не використовуються у підприємницькій діяльності	0	0	0
Будівлі для публічних виступів, нічні клуби	1,0	1,0	1,0	
Інші будівлі	0,8	0,5	0,5	
Львів	0,5% МЗП – для квартир; 1% – для житлових будинків	1,5% МЗП – для об'єктів житлової нерухомості; Для об'єктів нежитлової нерухомості – залежно від зони розташування об'єкта: 1,25% – I зона; 1,0% – II зона; 0,75% – III зона		
Чернівці	0,1% МЗП – для квартир до 120 м ² , житлових будинків до 250 м ² , для різних типів об'єктів житлової нерухомості за сумарну загальну площу до 370 м ² ;	0,5% МЗП – для складських приміщень		
	0,5% – для квартир площею 120-145 м ² , житлових будинків 250-300 м ² ; 0,5% – для складських приміщень; 1% – для квартир площею більше 145 м ² , житлових будинків більших 300 м ² , для різних типів об'єктів житлової нерухомості за сумарну загальну площу більшу 370 м ² ; 1% – для інших типів об'єктів нежитлової нерухомості; 25 000 грн – для квартир площею понад 300 м ² , житлових будинків понад 500 м ²	1% – для інших типів об'єктів нежитлової житлової нерухомості		

Складено автором за даними [4; 5; 6; 7; 8].

грошової оцінки), а також для земельних ділянок, на яких розташовані аеродроми, об'єкти енергетики та для земель залізничного транспорту (25%) [9].

Зважаючи на зазначене, слід акцентувати увагу на деяких аспектах. Зниження місцевих податків і зборів може бути лише тимчасовим заходом органів місцевого самоврядування для залучення на територію громади суб'єктів господарювання.

Місцеві податки та збори є вагомим дохідним джерелом бюджетів громад, тому їх зниження на тривалий період може негативно вплинути на рівень їх фінансової спроможності. Натомість значно важливішим є визначення та дотримання політики органів місцевого самоврядування щодо встановлення місцевих податків і зборів та визначення ставок і пільг по податках хоча б на середньострокову перспективу (3 роки).

Слід зауважити, що під час формування ОТГ такі громади на початку свого функціонування ухвалюють рішення про нормативну грошову оцінку землі, яка є в їх розпорядженні. Відповідно до Закону України «Про оцінку земель» [10], нормативна грошова оцінка проводиться раз на 5-7 років юридичними особами – розробниками документації з землеустрою для органів місцевого самоврядування. Статтею 5 Закону визначено, що така оцінка земельних ділянок здійснюється для:

- встановлення розміру плати за землю;
- визначення розміру державного мита при міні, спадкуванні та даруванні, купівлі-продажу ділянок згідно з законом;
- розрахунку орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної форм власності тощо.

Тому проведення нормативної грошової оцінки земельних ділянок є засобом залучення додаткових фінансових ресурсів до місцевих бюджетів через встановлення більш вигідних для територіальної громади розмірів орендної плати, плати за землю та визначення більш точної вартості землі, враховуючи її розміщення, функціональне призначення та інші характеристики.

Важливим інструментом формування підприємницького середовища територіальної громадою є управління земельними ресурсами. На сьогодні, попри анонсування передачі земель поза межами населених пунктів у розпорядження територіальних громад, за громадами закріплені лише землі в межах населених пунктів. Землі сільськогосподарського призначення, які переважно мають статус «землі за межами населених пунктів», перебувають у державній власності та розпорядженні.

Відповідно до Земельного кодексу України, наразі у сфері управління земельними ресурсами територіальні громади характеризуються такими власними повноваженнями:

- планування використання території населеного пункту;
- управління земельними ресурсами в межах населених пунктів;
- розпорядження землями комунальної власності;
- встановлення ставки земельного податку;
- вирішення земельних спорів;
- затвердження документації з землеустрою, передбаченої Земельним кодексом України;
- розроблення і затвердження програми здійснення землеустрою на території ОТГ.

З позиції планування використання території населеного пункту основним документом є генеральний план, який, відповідно до ДБН Б.1.1-15:2012 [11], є основним видом містобудівної документації на місцевому рівні, призначеної для обґрунтування довгострокової стратегії планування та забудови та іншого використання території населеного пункту. Генеральний план розробляється та затверджується в інтересах територіальної громади, проте враховуючи державні, громадські та приватні інтереси.

Таким чином, генеральний план є інструментом територіальної громади в напрямі формування підприємницького середовища, оскільки саме цим документом визначаються:

- функціонально-планувальна структура населеного пункту;
- пропозиції щодо зміни межі населеного пункту.

Відповідно до ДБН Б.1.1-14:2012 [12], планувальна структура території включає розташування основних структурних елементів планування території, а функціональна – використання території за переважними функціями

(багатофункціональна, громадська, житлова, промислова тощо). Так, органи місцевого самоврядування мають безпосередній вплив на визначення та зміну функціонального призначення земельних ділянок, планувальної структури території, організації вулично-дорожньої та транспортної мережі та мають можливість зміни меж населеного пункту, що означає використання додаткового земельного ресурсу.

Земельні ресурси територіальної громади – це передовсім землі, які перебувають у її комунальній власності. Розпорядження землями передбачає передачу, надання, вилучення, продаж, викуп, припинення права користування землею тощо. Зважаючи на особливості розвитку підприємницького середовища в Україні, при спробі залучення на територію громади підприємств мова йде про переваги купівлі-продажу або оренди земельних ділянок.

Продаж і надання в оренду земельних ділянок є вагомим джерелом доходів місцевих бюджетів і засобом формування підприємницького середовища на території громади. Така процедура сьогодні проходить здебільшого через процедуру земельних торгів (аукціонів), яка має низку суттєвих переваг. По-перше, на аукціоні виставляються ділянки землі з землевпорядною документацією, тобто набувач не витрачає часу на проходження процедур відведення і погодження. По-друге, оскільки ділянки продаються з відповідним цільовим призначенням, такий процес є етапом реалізації плану забудови території громади. По-третє, аукціон є ефективним конкурентним і прозорим способом продажу / оренди земельних ділянок і забезпечує пошук землекористувача.

Таким чином, у напрямі формування підприємницького середовища на своїй території через використання земельного ресурсу як інструменту такого стимулювання, територіальна громада може:

- здійснити вплив на формування планувально-функціональної структури населених пунктів з метою пропозиції земельних ділянок підприємницьким структурам;
- вносити пропозиції щодо зміни меж населених пунктів, що дозволить залучити додаткові земельні ресурси;
- реалізувати своє право розпорядження земельними ділянками для залучення на територію громади інвестиційних ресурсів;
- стимулювати залучення на територію громади підприємств через надання податкових преференцій.

Висновки. Розвиток підприємницького потенціалу територіальних громад залежить передовсім від економічної політики самої громади. Залучення та підтримка підприємств на території громади може стати кроком до формування позитивного інвестиційного потенціалу громади та забезпечення її фінансової спроможності. Основними інструментами територіальної громади в цьому випадку є місцеві податки та збори та повноваження у сфері управління землею. У напрямі використання цих інструментів органам місцевого самоврядування доцільно врахувати такі аспекти:

- встановлення місцевих податків і зборів має здійснюватися на певний строк (на нашу думку, не менше ніж на 3 роки) для забезпечення стабільності та надання суб'єктам господарювання можливості пристосування до відповідних умов;
- зниження ставок місцевих податків і зборів може бути лише короткотривалим заходом органів місцевого самоврядування для залучення на територію громади нових суб'єктів господарювання;
- необхідність стимулювання до підприємницької діяльності мешканців громади, їх навчання та інформування є важливим напрямом формування підприємницького середовища;
- необхідною є офіційна реєстрація ведення підприємницької діяльності на території громади, що в умовах реформи місцевого самоврядування перебуває в колі інтересів передовсім органів місцевого самоврядування;
- формування планувально-функціональної структури населеного пункту має здійснюватися з урахуванням стратегічних планів або програм розвитку

територіальної громади для забезпечення максимально ефективного використання землі та соціально-економічного розвитку;

- оскільки суб'єкти господарювання віддають перевагу купівлі земельних ділянок перед її орендою, органи місцевого самоврядування мають вирішувати питання продажу / оренди в кожному окремому випадку, виходячи з можливої вигоди та ризиків, які несе така угода.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. №333-р. *Законодавство України*: сайт. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>
2. Skica T., Bem A., Zygodlo K. The role of local government in the process of entrepreneurship development. *E-Finance: Financial Internet Quarterly*. Rzeszów: University of Information Technology and Management. 2013. Vol. 9, no. 4. P. 1-24.
3. Bończak-Kucharczyk E., Herbst K., Chmura K. *Jak władze lokalne mogą wspierać przedsiębiorczość*. Warszawa: Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Fundacja Promocji Małych i Średnich Przedsiębiorstw, 1998. 168 p. URL: <https://poig.parp.gov.pl/files/74/81/93/Lokalne.pdf>
4. Про внесення змін до рішення міської ради VI скликання від 25.06.2015 р. № 1635 та рішення міської ради VII скликання від 28.01.2016 р. № 80 щодо справляння в місті Чернівцях місцевих податків і зборів: Рішення 21 сесії VII скликання Чернівецької міської ради від 9.02.2017 р. № 581. URL: <http://www.chernivtsy.eu/portal/f/mr/ses2017021-581.doc>
5. Про внесення змін до ухвали міської ради від 14.07.2011 № 664 «Про затвердження Положення про податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки»: Ухвала Львівської міської ради від 9.02.2017 р. № 1469. URL: <https://www8.city-adm.lviv.ua/inTEAM/Uhvaly.nsf/91c21bb29b2b4f47c22571340037f910/fccc32d81a58cf33c22580c700453ad8?>
6. Про встановлення місцевих податків та зборів на території м. Івано-Франківська: Рішення Івано-Франківської міської ради від 28.01.2016 р. № 10-3. URL: <http://www.namvk.if.ua/dt/30313>
7. Про зміни до рішень міської ради 16.01.2015 р. № 1618: Рішення Ужгородської міської ради від 4.02.2016 р. № 97. URL: http://rada-uzhgorod.gov.ua/rada_docs_taxonomy/mistsevi-podatky-ta-zbory
8. Про місцеві податки та збори: Рішення Ужгородської міської ради від 16.01.2015 р. № 1618. URL: http://rada-uzhgorod.gov.ua/rada_docs_taxonomy/mistsevi-podatky-ta-zbory
9. Про встановлення ставок земельного податку та пільг щодо земельного податку, що сплачується на території м. Львова: Ухвала Львівської міської ради від 29.01.2015 р. № 4330. URL: <https://www8.city-adm.lviv.ua/inTEAM%5CUhvaly.nsf/%28SearchForWeb%29/A993293D59A63109C2257DE4002CC07C?OpenDocument>
10. Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 р. №1378-IV. *Законодавство України*: сайт. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>
11. Склад та зміст генерального плану населеного пункту. ДБН Б.1.1-15:2012. Київ: Мінрегіон України. 2012. 37 с.
12. Склад та зміст детального плану території. ДБН Б.1.1-14:2012. Київ: Мінрегіон України. 2012. 28 с.

References

1. Pro skhvalennya Kontseptsiyi reformuvannya mistsevoho samovryaduvannya ta terytorialnoyi orhanizatsiyyi vlady v Ukraini [On Approval of the Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organization of Power in Ukraine] (2014). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on 2014, April 1, 333-p. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p> [in Ukrainian].
2. Skica, T., Bem, A., & Zygodlo, K. (2013). The role of local government in the process of entrepreneurship development. *E-Finance: Financial Internet Quarterly*, 9 (4), 1-24. Rzeszów: University of Information Technology and Management.
3. Bończak-Kucharczyk, E., Herbst, K., & Chmura, K. (1998). *Jak władze lokalne mogą wspierać przedsiębiorczość [How local authorities can support entrepreneurship]*. Warsaw: Foundation for Social and Economic Initiatives, Foundation for the Promotion of Small and Medium-sized Enterprises. [in Polish].
4. Pro vnesennya zmin do rishennya mis'koyi rady VI sklykannya vid 25.06.2015 r. №1635 ta rishennya mis'koyi rady VII sklykannya vid 28.01.2016 r. № 80 shchodo spravlyannya v misti Chernivtsyakh mistsevykh podatkov i zboryv [On amendments to the decision of the city council of the VI convocation dated 25.06.2015 № 1635 and the decision of the city council of VI of the convocation dated 28.01.2016 № 80 concerning the collection of local taxes and fees in the city of Chernivtsi] (2017). The decision of the 21st session of the VII convocation of Chernivtsi City Council on 2017, February 9, 581. Retrieved from <http://www.chernivtsy.eu/portal/f/mr/ses2017021-581.doc> [in Ukrainian].
5. Pro vnesennya zmin do ukhvaly mis'koyi rady vid 14.07.2011 №664 «Pro zatverdzhennya Polozhennya pro podatok na nerukhome mayno, vidminne vid zemel'noyi dilyanky» [On Amendments to the City Council's

- Decree № 664 on 14.07.2011 «On Approval of the Provision on a Tax on Real Estate, Different from Land»] (2017). Decision of the Lviv City Council on 2017, February 9, 1469. Retrieved from https://www8.city-adm.lviv.ua/inTEAM/Uhvaly.nsf/91c21b_b29b2b4f47c22571340037f910/fccc32d81a58cf33c22580c700453ad8?OpenDocument [in Ukrainian].
6. Pro vstanovlennya mistsevykh podatkov ta zboriv na terytoriyi m. Ivano-Frankivs'ka [On the establishment of local taxes and fees in the territory of Ivano-Frankivsk] (2016). The decision of Ivano-Frankivsk city Council on 2016, January 28, 10-3. Retrieved from <http://www.namvk.if.ua/dt/30313> [in Ukrainian].
 7. Pro zminy do rishen' mis'koyi rady 16.01.2015 r. № 1618 [About changes to the decisions of the City Council on 16.01.2015 № 1618]. Decision of Uzhgorod City Council on 2016, February 4, 97. Retrieved from http://rada-uzhgorod.gov.ua/rada_docs_taxonomy/mistsevi-podatky-ta-zbory [in Ukrainian].
 8. Pro mistsevi podatky ta zbory [About local taxes and fees] (2015). Decision of Uzhgorod city Council, dated 2015, January 16, 1618. Retrieved from http://rada-uzhgorod.gov.ua/rada_docs_taxonomy/mistsevi-podatky-ta-zbory [in Ukrainian].
 9. Pro vstanovlennya stavok zemel'noho podatku ta pil'h shchodo zemel'noho podatku, shcho splachuyet'sya na terytoriyi m. L'vova [On the establishment of land tax rates and privileges for land tax paid on the territory of the city of Lviv] (2015). Decision of the Lviv City Council on 2015, January 29, 4330. Retrieved from <https://www8.city-adm.lviv.ua/inTEAM%5CUhvaly.nsf/%28SearchForWeb%29/A993293D59A63109C2257DE4002CC07C?OpenDocument> [in Ukrainian].
 10. Pro otsinku zemel' [On land valuation] (2003). Law of Ukraine, adopted on 2003, Dec 11, 1378-IV. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1378-15> [in Ukrainian].
 11. Sklad ta zmist heneral'noho planu naselenoho punktu [Composition and content of the general layout of the settlement] (2012). State Construction Norms B.1.1-15:2012. Kyiv: Minregion of Ukraine. [in Ukrainian].
 12. Sklad ta zmist detal'noho planu terytoriyi [Composition and content of the detailed plan of the territory] (2012). State Construction Norms B.1.1-14:2012. Kyiv: Minregion of Ukraine. [in Ukrainian].

Patytska Kh. O. The directions of economic development stimulation of territorial communities in the conditions of decentralization.

The article is devoted to the substantiation of theoretical and methodical principles and practical recommendations regarding the potential of territorial communities' financial and economic formation in the context of local self-government reform. The peculiarities of the territorial community development in the conditions of local self-government reform are determined. The emphasis is placed on the fact that the local self-government reform is based on the disposition principle, according to which the purpose of the reform is to enable territorial communities to manage their own resources effectively in order to ensure their development. The ways of activating the entrepreneurial environment at the level of local self-government bodies are suggested. The research conducted in this paper showed the short-term interests domination and lack of a strategic vision of territorial communities' development in Ukraine, which has a negative impact on the business environment in the community. The main factors of territorial communities' competitiveness for attracting investment resources and entrepreneurial structures into their territory are determined. The paper develops organizational and economic approaches to activating the entrepreneurial environment in the territorial communities through the effective use of local self-government bodies' powers in the area of establishing local taxes and fees, planning and disposal of land resources, disposal of communal property, encouraging entrepreneurial activity of community residents. The necessity of establishing local taxes and fees for a period of three years in order to ensure the stability and possibility of adapting business entities to appropriate conditions, the use of tax breaks and the reduction of local taxes rates and fees by local authorities as a short-term measure to attract new entrepreneurial structures to the community is emphasized. The necessity to stimulate local self-government bodies to encourage entrepreneurs and provide official registration of entrepreneurial activity on the territory of the community is explained. The research substantiates the land resources role in shaping the community's financial and economic potential, in particular, the need to formulate a planning and functional structure of the settlement, taking into account the strategic plans or programs of territorial community development in order to ensure the most effective use of land and socio-economic development.

Keywords: territorial community, business environment, local taxes and fees, land management, decentralization.

Патицька Христина Олегівна – кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» (e-mail: pelechata@meta.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2871-7540>).

Patytska Khrystyna Olehivna – Ph.D. (Econ.), Junior Researcher of the Department of regional financial policy of the Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Надійшло 12.10.2018 р.